

СИНЕРГЕТИЧНІ ПІДХОДИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Шкарупа О.В., Бобікова К.В.

Кожен майбутній економіст, спеціаліст народного господарства, кожна свідома людина повинна обов'язково мати загальне уявлення про особливості сучасного екологічного стану, а також про основні напрямки державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Екологізація економіки та свідомості суспільства не є абсолютно новою проблемою.

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалася розвитку в Україні сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості.

Економіці України притаманна висока питома вага ресурсномістких та енергоємних технологій, впровадження та нарощування яких здійснювалося найбільш "дешевим" способом – без будівництва відповідних очисних споруд. Це було можливим за відсутності ефективно діючих правових, адміністративних та економічних механізмів природокористування та без урахування вимог охорони довкілля.

Ці та інші чинники, зокрема низький рівень екологічної свідомості суспільства, призвели до значної деградації довкілля України, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, повітря і земель, нагромадження у дуже великих кількостях шкідливих, у тому числі високотоксичних, відходів виробництва. Такі процеси тривали десятиріччями і призвели до різкого погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності, а це загрожує вимиранням і біологічно-генетичною деградацією народу України.

Природа являє собою єдину систему, в якій всі елементи взаємопов'язані між собою. І саме питанням комплексного використання компонентів системи займається наука «синергетика».

Синергетика являє собою систему поглядів на навколишній світ, яка дає змогу об'ємно, багатовимірно досліджувати певний процес чи явище і отримувати оригінальні наукові результати.

В економіці природокористування синергічний ефект пов'язаний, зокрема, з тим, що комбіноване використання кількох взаємо узгоджених стратегій виявляється кориснішим, аніж ізольоване впровадження якоїсь однієї. Адже при цьому різні фактори так впливають один на одного, що здатні разом досягти більшого, ніж за окремого його застосування, тому синергію коротко записують як ефект, коли $2+2=5;6;...N$. Ця формула показує, що сумарна віддача від кількох факторів може бути вищою, ніж сума показників незалежного їх використання.

Оскільки в економіці природокористування йдеться про комбінацію природних факторів, то тут урахування синергічних ефектів набуває стратегічного значення. Синергічний ефект у цій сфері виникає тоді, коли для виконання природоохоронних завдань вдається зібрати однодумців, котрі доповнюють один одного і разом досягають високих результатів.

Коли говорять про синергію, то йдеться передусім про позитивний ефект. Але той, хто об'єднує фактори, процеси, людей, має враховувати, що вони можуть і заважати один одному. Тоді синергія буде негативною.

Так, дійшовши до найбільш оптимального способу захисту навколишнього середовища, можна опинитися перед фактом, що його не сприйняла законодавча база.

Отже, для досягнення позитивних синергічних ефектів необхідна гармонійна система цілей. Але не меншу роль відіграють стратегії і структура природного потенціалу. Концепцію природокористування треба відразу перевіряти на всі можливі елементи дисгармонії. Наприклад, може виявитися, що існує бажана диверсифікація до різноманітних, у чомусь суперечливих вимог щодо природного потенціалу, і це стане причиною нераціонального використання природних ресурсів і взагалі поставить їх під загрозу. Але попри все слід шукати позитивні синергічні ефекти, які можливі і за відносно незначних змін.

Таким чином, синергетичні підходи в економіці природокористування можуть значно вплинути на систему переоцінки економічних функцій природи та природних факторів.